

19.8.2025

EOAK/2447/2025

Ratkaisija: Oikeusasiamies Petri Jääskeläinen

Esittelijä: Vanhempi oikeusasiamiehensihteeri Tuire Metso

TARKASTUS: UTIN JÄÄKÄRIRYKMENTTI 27.5.2025

Tarkastusajankohta

27.5.2025 klo 9.30–15.00

Osallistujat oikeusasiamiehen kansliasta

Esittelijäneuvos jaostopäällikkönä Kristian Holman
Vanhempi oikeusasiamiehensihteeri Tuire Metso

Osallistujat tarkastuskohteesta

Rykmentin esikuntapäällikkö, everstiluutnantti
Henkilöstöpäällikkö, majuri
Oikeusupseeri, kapteeni

Keskusteluihin osallistuivat lisäksi omaa toimialaansa koskevissa asioissa Tukikomppanian päällikkö, yliluutnantti, Laskuvarjojääkärikomppanian päällikkö, kapteeni, Turvallisuusyksikön päällikön sijainen, kapteeni, vahinkosihteeri, sosiaalikirjuri, sotilaspastori, lääkäri sekä osastonhoitaja. Lisäksi tarkastuksella tavattiin varusmiestoimikunnan edustajat.

1 TARKASTUKSEN TOIMITTAMISESTA

Eduskunnan oikeusasiamiehestä annetun lain (197/2002) mukaisesti oikeusasiamies toimittaa tarkastuksia erityisesti puolustusvoimien eri yksiköissä seuratakseen varusmiesten ja muiden asepalvelusta suorittavien kohtelua. Utin jääkärirykmentti on tarkastettu edellisen kerran 17.4.2019, jolloin apulaisoikeusasiamies Pasi Pölönen suoritti tarkastuksen.

Tarkastus toimitettiin oikeusasiamies Petri Jääskeläisen määräämänä ja etukäteen laaditun ohjelman mukaisesti. Tarkastajat tutustuivat etukäteen saamaansa aineistoon, joka sisälsi muun muassa kurinpito- ja pienvahinkopäätöksiä sekä selvityksiä varusmiesten palvelusjärjestelyistä.

Varusmiehille ja henkilökunnalle oli varattu tilaisuus luottamukselliseen keskusteluun tarkastajien kanssa. Tarkastuksella todettiin, että suuri osa varusmiehistä oli tarkastuksen tekohetkellä harjoituksissa.

Tähän muistioon on kirjattu vain sellaiset asiat, joihin on tarkastuksen yhteydessä kiinnitetty huomiota ja joilla saattaa olla merkitystä varusmiesten kohtelua ja palvelusolosuhteita edelleen kehitettäessä.

2 TARKASTUSHAVAINTOJA

Utin jääkärirykmentti on korkean valmiuden joukko-osasto, johon on keskitetty Puolustusvoimien erikoisjoukkotoiminta ja helikopteritoiminta sekä näitä tukevat toimialat. Rykmentin kokoonpanoon kuuluvat esikunnan lisäksi Erikoisjääkäripataljoona, Helikopteripataljoona ja Tukipataljoona. Palkattua henkilökuntaa on noin 480 henkilöä ja varusmiehiä vuosittain noin 300. Varusmiehiä koulutetaan Erikoisjääkäripataljoonan Laskuvarjojääkärikomppaniassa, jonne varusmiehet otetaan pääsykokeiden kautta, sekä Tukipataljoonan Tukikomppaniassa, jonne varusmiehet tulevat kutsuntojen kautta. Palvelusaika Laskuvarjojääkärikomppaniassa on 12 kuukautta ja Tukikomppaniassa 6, 9 tai 12 kuukautta.

Naisia oli tarkastushetkellä naisten vapaaehtoisessa asepalveluksessa Tukikomppaniassa kahdeksan. Naiset majoittuvat yhteismajoituksessa. Laskuvarjojääkärikomppaniassa ei ollut vapaaehtoista asepalvelusta suorittavia naisia. Laskuvarjojääkärikomppanian pääsykokeissa on samat vaatimukset kaikille sukupuolille ja usein kokeen fyysinen osuus on osoittautunut naisille raskaaksi.

Erikoisjoukkotoiminta vaikuttaa rykmentissä siten, että palkatun henkilöstön määrä verrattuna varusmiesten määrään on suurempi kuin sellaisissa joukoissa, jotka ovat selkeämmin koulutusorganisaatioita. Myös tiivis kansainvälinen yhteistyö vaikuttaa rykmentin toimintaan. Jatkuvan valmiuden ylläpitäminen on rykmentissä arkipäivää. Tämän sekä työmäärän kerrottiin aiheuttavan jonkin verran jaksamisongelmia henkilöstössä.

Laskuvarjojääkärikomppaniassa palvelevat varusmiehet ovat yleensä hyvin motivoituneita. Aiemmin, mikäli Laskuvarjojääkärikomppaniassa palveleva varusmies esimerkiksi loukkaantui kesken palveluksen, hän joutui suorittamaan palveluksensa loppuajan muissa palveluspaikoissa. Viimeisen viiden vuoden aikana on kuitenkin tehty muutos, jonka myötä varusmiespalveluksen voi päästä suorittamaan loppuun Laskuvarjojääkärikomppaniassa esimerkiksi seuraavan tai sitä seuraavan saapumiserän kanssa, jos varusmiehen vamma tai kunto sen sallii. Tilanteissa käytetään tapauskohtaista harkintaa ja myös varusmiehen näkemystä kuunnellaan. Tapauksia on ollut muutamia vuodessa.

Varusmiesten kouluttajat ovat virkaiältään nuoria ja kierto seuraaviin tehtäviin varsin nopeaa. Varusmiehiltä saadun palautteen perusteella kouluttajia pidettiin hyvinä ja ammattitaitoisina. Varusmiehet arvostivat myös sitä, että kouluttajilla on vielä tuoreessa muistissa varusmiehen näkökulma asioihin.

Varuskunnan ruokaa pidettiin hyvänä ja myös erikoisruokavalioiden kerrottiin tulevan hyvin huomioiduiksi. Myös terveystaseman palvelut koettiin hyviksi ja toimiviksi.

Tarkastuksella pyrittiin selvittämään myös punnerruttamisiin liittyvää käytäntöä, koska laillisuusvalvoja on aikaisemmin esittänyt kielteisiä näkemyksiä punnerruttamisen käyttämisestä sanktiotarkoituksessa. Tarkastuksella käytyjen keskustelujen perusteella punnerruttamista käytetään edelleen paljon hyppykoulutukseen kuuluvana lihaskuntosuoritteena. Sekä kouluttajat että haastatellut varusmiehet totesivat tarkastajille, ettei punnerruttamista käytetä sanktiotarkoituksessa ja tähän oli keskustelujen perusteella esimiesten toimesta myös kiinnitetty paljon huomiota. Näin ollen punnerruttamisiin liittyvää käytäntöä ei ollut perusteita arvioida toisin kuin tarkastuksella käytyjen keskusteluiden (tai tarkastushavaintojen) perusteella oli ilmennyt.

Erikoisjoukkoihin kohdistuvilla tarkastuksilla on kiinnitetty huomiota varusmiesten noudattamaan yhtenäiseen hiustyyliin, joka on kalju tai lähes kalju. Tiedusteltaessa asiaa varusmiehet kertoivat hiustyylin olevan vapaaehtoinen eikä heitä ollut painostettu kenenkään taholta leikkaamaan hiuksiaan Yleisen palvelusohjesäännön edellyttämää mallia lyhyemmäksi. Lyhyttä hiusmallia pidettiin käytännöllisenä ja yhtenäisenä erikoisjoukkoihin kuulumisen tunnusmerkkinä.

Rakennuskannan todettiin tarkastuksella olevan melko vanhaa. Tilannetta pidettiin jossain määrin huolestuttavana, koska erityisesti osa henkilökunnasta oireilee sisäilmasta. Varusmiesten majoitustilat oli remontoitu ja käyttöön otettu äskettäin. Tämän myötä varusmiesten tilanteen kerrottiin helpottuneen, mutta ongelmat eivät ole täysin poistuneet. Varuskunta-alueella on paljon väliaikaisiksi väistö- ja työtiloiksi rakennettuja kontteja, joissa varusmiehet olivat majoittuneet aikaisemmin majoitustilojensa remontin aikana ja joita nyt käytettiin muun muassa kansainvälisten vieraiden ja sisäilmasta oireilevien palkattuun henkilökuntaan kuuluvien työtiloina. Myös lääkäriasema sijaitsi väistötiloissa. Tarkastuksella tuotiin esiin näkemys, että tietoa sisäilmaoireilusta ei aina välttämättä saada esiin sellaiselle oikealle taholle, josta asia etenisi eteenpäin oikeaan prosessiin.

Varusmiehet pitivät uusia tiloja hyvinä. Ainoastaan pimennysverhoja kaivattiin joihinkin Tukikomppanian majoitustiloihin, jotta aamuaurinko ei häiritse nukkumista. Samoin lukkojen määrän kerrottiin kesällä 2024 olleen riittämätön (1 lukko/varusmies), mutta ongelman poistuneen lukkojen lisähankinnan myötä.

Keskusteluissa kävi ilmi, että varusmiehet ovat sairastaneet erityisesti viimeisen vuoden aikana runsaasti erilaisia hengityselininfektioita. Lääkäriasemalla vastaanottokäyntien määrät ovat olleet nousussa, mutta toistaiseksi kysyntään on pystytty vastaamaan. Infektioiden määrään vaikuttavia tekijöitä arvioitiin olevan muun muassa korona-ajan eristykset sekä se, että varusmiehet tulevat rykmenttiin eri puolilta Suomea ja eri tautikannat leviävät siten helposti. Rykmentin rakennusten sisäilman katsottiin mahdollisesti vaikuttavan osittain tilanteeseen, joskaan ei määräävästi.

Tarkastuksella tuotiin esiin myös huoli siitä, ettei Kymenlaakson keskussairaalan kapasiteetti tällä hetkellä riitä siihen, että varusmiehet pääsisivät erikoissairaanhoidon siten kuin heidän kuuluisi tarvittaessa päästä.

Utin jääkäriyrykmentissä ei ole päätoimisen oikeusupseerin tehtävää. Oikeusupseerin tehtävistä huolehtii esikuntaan sijoitettu (kadetti)upseeri muiden lukuisten tehtäviensä ohella. Tarkastuksella keskusteltiin joukko-osastojen oikeusupseerien keskeisestä roolista joukko-osaston sotilasoikeudenhoidon laadun varmistamisessa ja sotilaskurinpitomenettelyn välittömässä valvonnassa.

Etukäteen hankittujen esitutkintapöytäkirjojen ja kurinpitopäätöksien joukossa oli tapaus, jossa varusmies oli todettu kurinpitopäätöksessä syylliseksi tahalliseen tekoon (vartiorikos), vaikka teonkuvaus oli tuottamuksellisen tekemuodon ja myös sotilaslakimiehen lausunnossa teon oli katsottu olleen tuottamuksellinen (kurinpitopäätös 27/TUKIK/UTJR/2024, esitutkintapöytäkirja 3300-M-32-24). Myös seuraamuksen katsottiin olleen melko ankan, vaikka se olikin Pääesikunnan oikeudellisen osaston antaman seuraamussuosituksen (HS451, 13.9.2022) rajoissa.

Eräässä tapauksessa varusmies oli saanut kurinpitoseuraamuksen lievästä palvelusrikoksesta ja sotilaan sopimattomasta käyttäytymisestä (24/TUKIK/UTJR/2024, 3300-M-28-24). Esitutkintapöytäkirjasta, sotilaslakimiehen lausunnosta tai kurinpitopäätöksestä ei kuitenkaan selkeästi ilmennyt, mitkä teot olivat olleet syyksi lukemisen perusteina kahteen rikosnimikkeeseen. Kuulustelussa todettu tekoaika oli osittain päällekkäinen. Kurinpitopäätöksestä puuttuivat kokonaan rikosten teonkuvaukset.

Eräässä luvattonta poissaoloa koskeneessa kurinpitopäätöksessä varusmies ei ollut palannut lomalta määräaikaan mennessä (7/TUKIK/UTJR/2024). Päätöksen perusteluissa oli todettu varusmiehen ”osoittaneen huolimattomuutta toimissaan”. Yleisesti voidaan todeta, että luvattoman poissaolon tapauksissa tulee kiinnittää erityistä tarkkuutta sanavalintoihin ja siihen että teon tahallisuusvaatimus täyttyy, koska luvaton poissaolo on rangaistava vain tahallisenä tekona.

Kurinpitopäätöksen 25/TUKIK/UTJR/2024 osalta täytäntöönpanomerkinnöistä ei ilmennyt, mitä palvelustehtäviä rangaistu oli ylimääräisessä palveluksessa suorittanut. Määrätyn rangaistuksen mielekkyyden ja tarkoituksenmukaisuuden jälkikäteinen tarkastaminen ei siten ollut asiakirjojen perusteella mahdollista.

Useammassa esitutkintapöytäkirjassa ei ollut selkeästi kysytty rikoksesta epäillyn kantaa tekemäänsä tekoon ja/tai tutkittavaan rikosnimikkeeseen (3300-M-1-25, 3300-M-4-25, 3300-M-6-25 ja 3300-M-7-25). Pääesikunnan oikeudellisen osaston esitutkinnan suorittamisesta antamassa ohjeessa on todettu, että esitutkinnassa on selvittävä rikoksesta epäillyn näkemys tunnusmerkistön mukaiseen menettelyyn ja siihen, minkä asteiseen tekemuotoon henkilö tunnustaa syyllistyneensä (Joukko-osastossa suoritettavasta esitutkinnasta ja siinä käytettävistä pakkokeinoista, HT687, 1.8.2023, s. 23) Lisäksi ohjeen liitteessä 1 ohjeistetaan, että ”Rikoksesta epäillyltä on lisäksi kysyttävä jokaisen rikosnimikkeen kohdalta erikseen myöntääkö tämä syyllistyneensä rikokseen, josta häntä nyt esitutkitaan ja tunnustaaako menettelleensä rikoksen teonkuvauksessa mainitulla tavalla.” Näitä kysymyksiä voidaan menettelyn summaarinen luonne ja sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta puolustusvoimissa annetun lain (255/2014) 46 §:n 2 momentti huomioiden pitää perusteltuna.

Esitutkintapöytäkirjoissa ilmeni myös jonkin verran virheellisiä merkintöjä muun muassa syyttäjälle lähettämisestä (3300-M-1-25) ja kansilehdelle merkityssä tekoajassa (3300-M-31-24).

3 TOIMENPITEET

Tarkastushavainnot esiteltiin oikeusasiamies Petri Jääskeläiselle. Hän piti riittävänä, että tähän pöytäkirjaan kirjatut asiat tulevat Utin jääkärirykmentin komentajan sekä Pääesikunnan tietoon tämän pöytäkirjan valmistumisen myötä.

Oikeusasiamies pitää tärkeänä, että joukko-osastojen oikeusupseerien asemaa kehitetään ja vahvistetaan. Oikeusupseereilla on keskeinen rooli joukko-osaston kurinpidon valvonnassa sekä sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta puolustusvoimissa annetun lain 124 §:n kurinpitorangeistusten neljännesvuositarkastusten valmistelussa. Lisäksi oikeudellisten kysymysten kansainvälistymisen, muutoksessa olevan lainsäädännön sekä kurinpitoprosessia ohjaavien normien tuntemuksen voidaan katsoa edellyttävän oikeusupseerin tehtävässä pitkäjänteistä perehtymistä.

Utin jääkärirykmentin vapautensa menettäneiden säilytystilojen tarkastuksesta laaditaan erillinen pöytäkirja (EOAK/2448/2025).

Tämä pöytäkirja on ollut luonnosvaiheessa Utin jääkärirykmentissä kommentteja ja mahdollisten salassa pidettävien tietojen arviointia varten.